

De stand van de Ooievaar in 1977

D. A. Jonkers

R.I.N.

Zoals gebruikelijk tijdens de zachte winters van de laatste jaren, bleven een aantal Ooievaars in ons land. Eén exemplaar hield zich op in de omgeving van Grafhorst en maakte later deel uit van een broedpaar. Deze Ooievaar overwintert hier al enkele jaren. Een ander exemplaar is de Ooievaar uit Sliedrecht, die daar tot half februari is gesignaleerd.

Voorts kwamen regelmatig meldingen binnen van dieren die uit het ooievaardorp het Liesveld afkomstig bleken te zijn. Afgaande op een mededeling van de heer K. G. Vraudeuns, landde op 1 januari een Ooievaar bij een vijver in Poortugaal, die echter onmiddellijk verjaagd werd door vuurwerk. Bij het opvliegen werd een tweede exemplaar gezien, dat nog rondcirkelde.

Het aantal broedparen was kleiner dan in 1976; er waren nu 5 nesten, waar jongen uitvlogen.

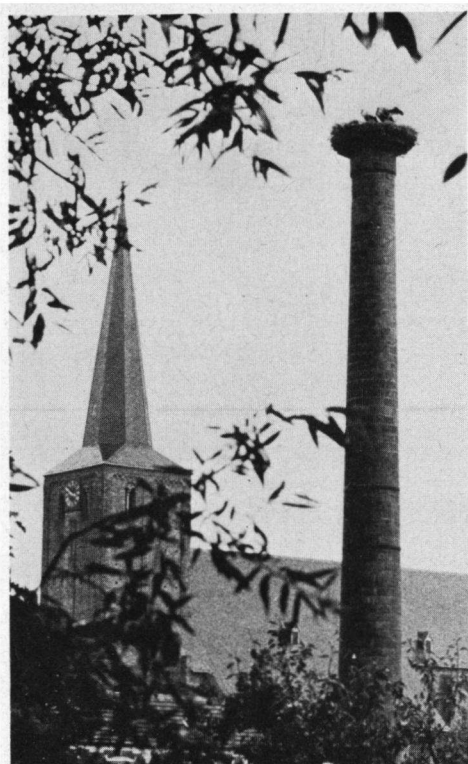
De Ooievaars keerden op onderstaande data terug.

Grafhorst	: 1 ex-overwinterde, het tweede arriveerde op 19 april.
Wapenveld	: 18 april en 19 april. Na het verdwijnen van de eerste vogel verscheen op 29 april een ander ♂.
Voorst	: 18 april en ± 25 april.
Oudewater	: 28 april en ± 3 mei.
Schoonrewoerd	: 10 april en circa 7 mei.
Drongelen	: 19 april en 25 april.

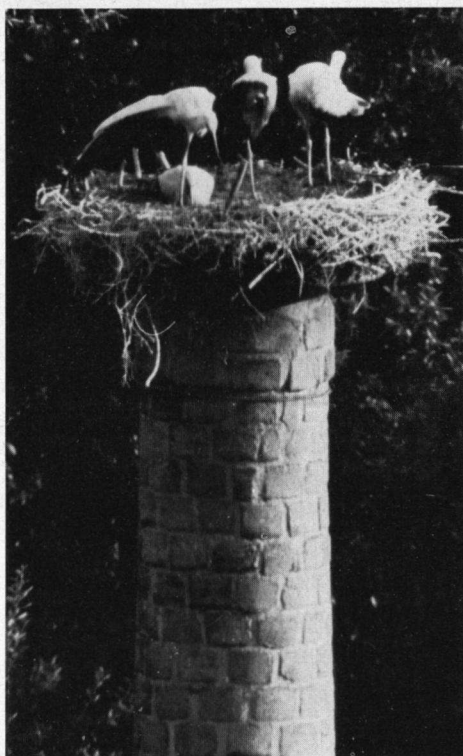
Een paar Ooievaars van het Liesveld broedden in het aanliggende Graafland (gemeente Groot Ammers). Er zijn 4 eieren gelegd, die alle uitkwamen. De twee jongen hiervan, die uiteindelijk tot vlak voor het uitvliegen zijn grootgebracht, zijn gekortwiekt en opgenomen in het ooievaardorp. In dit overzicht zijn de gegevens van deze Ooievaars verder niet opgenomen.

Eén der oude vogels komt met voedsel voor de vier jongen. Voorst, juli 1977. Foto: Cees Mooy.

Bovenop de oude schoorsteenpijp achter de kerk heeft Voorst zijn ooievaarsnest geplaatst.
Foto: Cees Mooy.

Ooievaarsnest op schoorsteen met vier jongen, Voorst, 15 augustus 1977.
Foto: D. A. Heijungs.

Nesten tijdelijk door solitaires gebruikt (1976: 6).

- Luxwoude : 25 juli. Het in maart gerestaureerde nest is door een Ooievaar bezocht (D. Maat).
 Nijeveen : Vanaf 11 mei vertoefde een exemplaar op onregelmatige tijden op het nest (G. Ganskoetele).
 Oldebroek : 28 april. Gedurende een uur is een vogel op het nest geweest (G. van der Streek).
 Voorst : Twee Ooievaars arriveerden op 19 april op het nest, bleven toen enkele dagen en vertrokken vervolgens vermoedelijk naar het andere nest in het dorp. Af en toe is het tijdens het broedseizoen door een exemplaar bezocht (J. Klaassen).
 Leerdam : Het nest op het gemeentehuis is op 23 mei een paar keer door een Ooievaar bezocht en op 2 mei door een paartje, dat de zelfde dag weer vertrok (Gemeentehuis).
 Arkel : Op en rond het nest was op 25 mei een exemplaar aanwezig (J. C. Borstlap).
 Ameide : In het voorjaar werd een enkele keer een Ooievaar bij het nest op de Ned. Herv. kerk gezien. Dit exemplaar vertrok weer na een paar uur (E. Hartman).
 Giessenburg: 19 mei. Omstreeks 14.00 uur bevond zich een Ooievaar op het nest van de Ned. Herv. pastorie (G. den Uil).
 Dussen : Eind april zijn 's middags Ooievaars gezien die takken droegen, half mei werden twee exemplaren gezien. Op 31 augustus is het nest twee maal bezocht (Gemeentehuis).

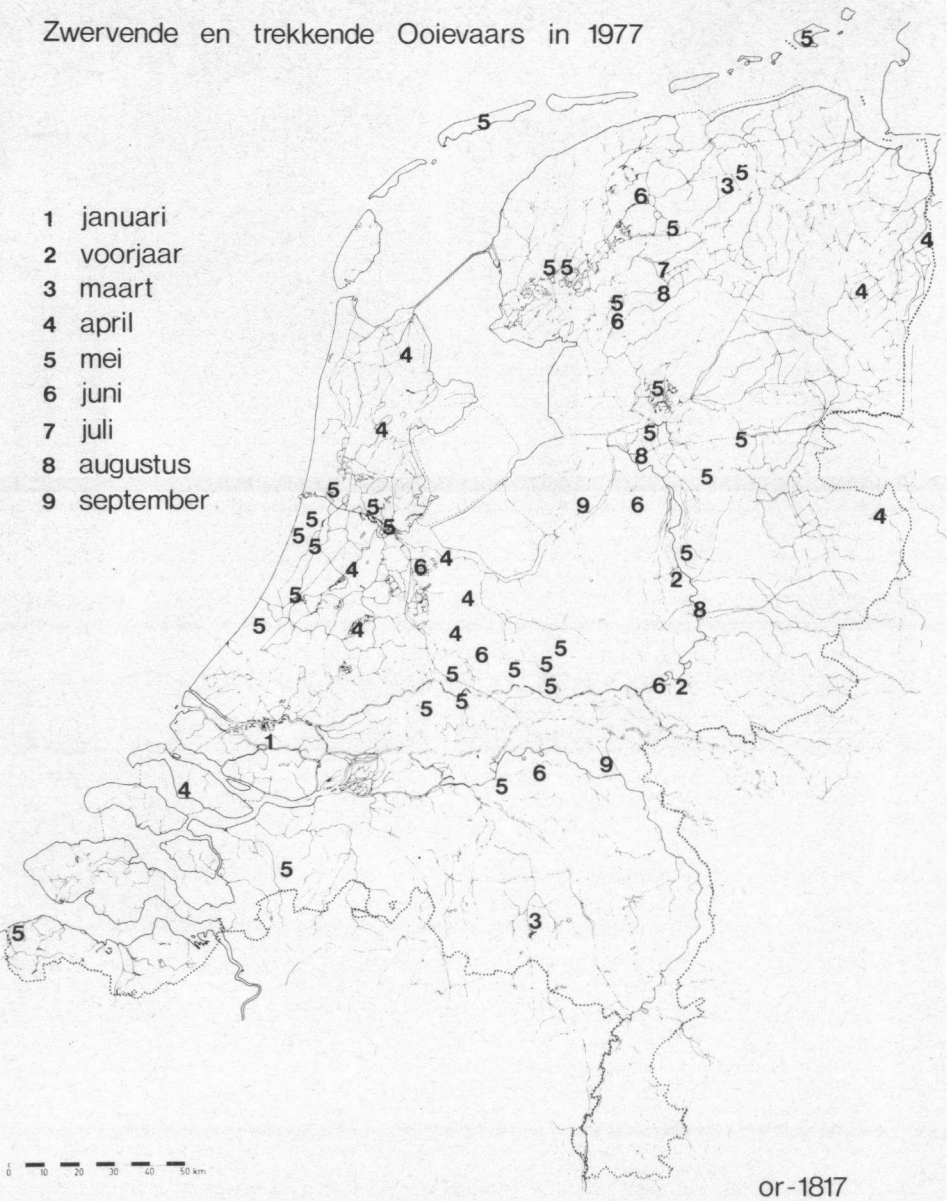
Geen van de enquêteformulieren bevatte mededelingen over nesten waarbij gevogchten zou zijn (1975: 1).

Bewoonde nesten en uitgevlogen jongen

Overijssel	: Grafhorst (G. J. Last)	3
Gelderland	: Wapenveld (G. H. Luchtenbeld)	1
	: Voorst (D. A. Heyungs, J. J. Homan)	4
Utrecht	: Oudewater (Gemeentehuis)	3
Zuid-Holland	: Schoonrewoerd (Gemeentehuis)	—
Noord-Brabant:	Drongelen (Mevr. S. R. Hermanides)	3
	Totaal	<u>14 jongen</u>

Zwervende en trekkende Ooievaars in 1977

- 1 januari
- 2 voorjaar
- 3 maart
- 4 april
- 5 mei
- 6 juni
- 7 juli
- 8 augustus
- 9 september

Het nest in Voorst is dit jaar voor het eerst bezet geweest. Het is aangebracht op een schoorsteenpijp van een voormalige kwekerij en bestaat al enkele jaren, maar er waren tot 1977 geen gegevens over doorgegeven. In 1975 arriveerden twee Ooievaarders, die geen broedpogingen ondernamen, terwijl in 1976 de eerste Ooievaar in april op het nest kwam en de tweede omstreeks half mei. Er vond toen wel een copulatie plaats; gebroed is er niet (J. J. Homan). Waarschijnlijk is het ♂ van het paar dat er nu gebroed heeft, uit Wapenveld afkomstig. Hier arriveerde op 18 april een exemplaar, dat evenals in voorgaande jaren een ring droeg. Na de aankomst van de tweede vogel, een dag later, arriveerde enige dagen later een derde vogel, waarmee het geringde ♂ wegvloog. Inmiddels waren er twee eieren gelegd, waarvan er één is uitgeworpen; het andere is er later uitgehaald. Op 29 april verscheen nogmaals een Ooievaar die paarde met het achtergebleven ♀. Vanaf 6 juni werd er gebroed, met als resultaat het uitvliegen van één jong.

In Voorst arriveerde de eerste Ooievaar op 18 april en de tweede ongeveer een week later. Eén van de oudervogels droeg – net als in Wapenveld – een ring aan het rechter loopbeen. Het nest in Schoonrewoerd was na de aankomst van het paar de hele zomer bezet. De vogels bouwden aan het nest en paarden. Eieren of jonge vogels zijn niet waargenomen (1976: 0) (W. H. de Jong). Op de overige nesten kropen 16 jongen uit het ei, waarvan er ten slotte 14 uitvlogen (1976: 16).

Vlak voor dit gebeuren viel in Drongelen op 12 augustus een jong uit het nest. In Oudewater was dit op 23 augustus het geval. Beide Ooievaarders zijn voor herstel overgebracht naar het Liesveld.

Dit jaar werden gedurende het broedseizoen geen nesten door solitaire bewoond (1976: 4).

Tabel 1 Aantal uitgekomen jongen per nest

Nesten met 1 jong	1 = 1
Nesten met 3 jongen	1 = 3
Nesten met 4 jongen	3 = 12
	<hr/>
Totaal	16

Voor het komende broedseizoen zijn nu 132 nesten aanwezig. Ondanks de sombere vooruitzichten verliezen de Nederlandse vogelliefhebbers hun optimisme niet. Op een aantal plaatsen zijn weer nieuwe nesten gebouwd, terwijl tevens mededelingen binnenkwamen van nesten waarvan het bestaan nog niet bekend was. Hiertegenover staat het verlies van een aantal door afbraak of verval. Om het nestkaartenarchief zoveel mogelijk up to date te houden is het van groot belang te weten waar de nesten staan. Ieder die nieuw gebouwde nesten weet of meent dat een nest nog niet is geregistreerd wordt verzocht dit aan het RIN te melden.

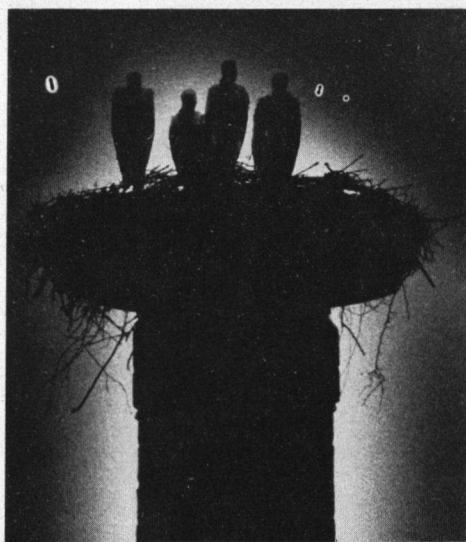
Waarnemingen van Ooievaarders worden eveneens op hoge prijs gesteld.

Zwervende en trekkende Ooievaarders

Voor zover de waarnemingen van trekkende of zwervende Ooievaarders via enquêteformulieren, de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, tijdschriften of op een andere wijze bij het RIN zijn terechtgekomen, staan deze in onderstaand overzicht opgenomen. De afsluitdatum voor de waarnemingen is 30-9-

Ooievaardersnest te Leerdam, juli, 1975.
Foto: J. L. Bos.

De avond is gevallen, roerloos wachten de vier jonge ooievaarders op hun ouders die nog steeds voedsel aan het verzamelen zijn.
Foto: Cees Mooy.

1977. Diverse keren bleken Ooievaars uit het Liesveld bij Groot Ammers afkomstig te zijn. De herkenning was mogelijk dank zij de omgelegde ringen. Plaatsen waar 'Liesveldooievaars' werden gesignaleerd zijn: Spierdijk/Berkhout, Assendelft, Haarlem, Heemstede, Noordwijk, Leiden, Wassenaar en Reuver.

Waarnemingen van wilde exemplaren

Groningen

- Bellingwolde : tussen Koudehoek en Bellingwolde waren op 30 april drie exemplaren ip een korenveld aanwezig (Nieuwsblad van het Noorden 1 mei 1977).
- Oldekerk : op 15 mei foerageerden drie Ooievaars tussen de weidevogels. Na enige tijd vlogen zij weg in oostelijke richting (A. van der Kloet). Vijf exemplaren kwamen op 27 augustus tussen Niekerk en Zuidhorn overvliegen (A. van der Kloet).
- Rottum : boven dit eiland begaf zich op 15 mei één Ooievaar in oostelijke richting (Vanellus 30 (4) : 123).

Friesland

- Bergum : in de omgeving liepen op 19 juni twee Ooievaars, later vertrokken zij in noordelijke richting (D. Remmerts de Vries).
- Folsgare : drie ex. zijn op 16 mei op het sportveld gezien (Vanellus 30 (4) : 123).
- Heerenveen : eind augustus zijn bij Heerenveen vijf Ooievaars gezien (tel. med. G. Bosch) (Vanellus 30 (4) : 123).
- Joure : op 19 mei vloog één ex. hoog over in zuidelijke richting (idem); twee Ooievaars zijn op 22 juni overvliegend waargenomen (idem).
- Oudega : omstreeks 10 of 11 mei werden daar twee Ooievaars op het land gezien; de volgende avond was er weer een ex. aanwezig (H. Vaatstra, med. E. Kijlstra).
- Sneek : ten westen van deze plaats vloog op 18 mei een ex. dat boven het bos van Ijsbrechtum verdween (Vanellus 30 (4) : 123).
- Terschelling : hier is op 22 mei een Ooievaar gezien die een paling verorberde (Vanellus 30 (4) : 123).

Drenthe

- Buinen : begin april is een Ooievaar in het groenland gezien (R. v. Gerner).

Overijssel

- Balkbrug : op 1 mei een ex. in een weiland (J. van Buren, de heer Ekkel).
- Breiderwiede : omstreeks 25 mei foerageerden 4 Ooievaars op een roggeakker in de Beulakerpolder. Later vlogen zij weg in noordoostelijke richting (B. A. Arendshorst).
- Dalfsen : bij kasteel Regteren was op 13 mei een ex. in een weiland aanwezig (W. Vink).
- Genemuiden : boven het gemeentehuis vloog tegen de avond een ex. in zuidoostelijke richting (afd. Gemeentewerken).
- Grafhorst : een groep van 11 Ooievaars bevond zich op 28 augustus rond het nest (G. J. Last).
- Lattrop : eind april liepen twee exemplaren in een weiland (Twentse Courant, 1 juni 1977).
- Wesepe : twee foeragerende Ooievaars op 27 mei (M. de Savornin Lohman, J. L. Timmer).
- Oostelijk Flevoland : op 10 september 1 ex. (Anser 14 (2-3) : -). Een nadere plaatsaanduiding ontbreekt.

Gelderland

- Bennekom : op 27 mei 2 ex. rondcirkelend en dalend (W. Weyland).
- Culemborg : rond het nest vloog op 18 mei een Ooievaar, die daarna nog enige tijd in de buurt heeft rondgelopen (A. van der Koppel).
- Oldebroek : volgens een mededeling van de heer G. van der Streek hielden zich begin juni gedurende twee dagen 14 Ooievaars in de weilanden op.
- Overasselt : vijf adulte Ooievaars begaven zich op 2 september boven het Overasseltse Broek in zuidoostelijke richting.
- Rheden : in mei en juni werd in de omgeving steeds een foeragerend ex. waargenomen (H. W. Derksen).
- Rhenen : aan de Weteringsteeg was op 27 mei een Ooievaar aanwezig (P. Groebe).
- Terwolde : op ca. 2 km afstand van het dorp foerageerden in het voorjaar enkele keren twee Ooievaars langs de sloten (R. Schrijver sr.)
- Velp : zowel op 8 juni als op 9 juni streek 's avonds een Ooievaar neer in een boom bij het station (A. S. Dekema, J. Grosman).
- Voorst : in juni zijn 3 ex. gesignaleerd die het nest bezochten, maar verder geen schade aanrichtten (J. J. Homan).
Twee vreemde ex. voegden zich op 21 augustus bij de twee adulte en 4 uitgevlogen jongen uit het dorp. Op 3 augustus waren deze acht Ooievaars nog op de Voorst Klei aanwezig (J. Klaassen).

Utrecht

- De Bilt : twee ex. op 17 april boven de gemeente vliegend (De Kruisbek 20 (3) : 13).
- Driebergen : hoog boven de Oranjevijver cirkelde op 9 juni een Ooievaar (W. P. van Leening, J. Vester).
- Houten : op de boerderij 't Groen aan de Oud Wulfseweg zat op 9 en 10 mei een Ooievaar (fam. Stuurman en W. Woudenbergh).

- Lage Vuursche : bij het Pluismeer foerageerde op 21 maart een ex. (De Kruisbek 20 (3) : 13).
 Leersum : boven fort Hinderdam aan de Vecht cirkelden op 12 juni 3 Ooievaars, waarbij de (J. Rooth e.a.).
 Nigtevegt : boven fort Hinderdam aan de Vecht cirkelden op 12 juni 3 Ooievaars, waarbij de weidevogels zich hevig verontrust toonden. Kort daarna drevén zij af in de richting van het IJsselmeer (D. Visser).
 Veenendaal : tussen Veenendaal en Rhéne was op 31 mei een ex. aanwezig (A. Vink).
 Zegveld : tussen Zegveld en Woerden vloog op 11 maart een Ooievaar (De Kruisbek 20 (3) : 13).

Noord-Holland

- Aalsmeer : op 9 maart een ex. (Den Boschrietsangher 5 (40) : 71).
 Amsterdam : in het Bijlmerpark vertoefde op 4 april gedurende ca. 10 minuten een Ooievaar (mevr. Nijenhuis). Op 14 mei een ex. rondcirkelend boven de Westhavenweg Sloterdijk (Mededelingenblad KNNV - VVG Amsterdam 15 (2) : 18).
 Assendelft : twee Ooievaars voegden zich op 23 mei bij het geringde ex., dat uit het Liesveld afkomstig was. Deze twee ex. verbleven daar slechts drie dagen (W. M. Stam).
 Heemstede : bij de Glip zaten op 18 mei twee ex., die later op de weide bij Iepenrode zijn aangetroffen (De Fitis 13 (3) : 57).
 Middenmeer Naarden : op 29 april twee ex. (De Meerkoet 1 (1) : 10).
 Naarden : een adulte Ooievaar werd op 16 maart staand op een tv-antenne aan de Brediusweg gesignaleerd (J. L. M. Bos).
 Ursum : op 30 april een ex. gezien. Deze Ooievaar is er al enkele dagen (Mulder).
 Velsen : in Midden-Heerenduín was op 15 april een ex. aanwezig, dat werd aangevallen door Scholeksters (De Fitis 13 (3) : 57).
 Zaandam : één Ooievaar waargenomen op 2 mei aan de Coentunnelweg (P. van Houten).
 Zandvoort : een rondvliegend ex. is op 16 april in de Amsterdamse Waterleidingduinen gesignaleerd (Mededelingenblad KNNV - VVG Amsterdam 15 (2) : 18).
 Jan P. Strijbos ontving op 22 mei een telefoontje van iemand die die morgen twee Ooievaars ten zuiden van de boulevard had zien staan (schr. med. J. Taapken).

Zuid-Holland

- Dirksland : hier vlogen op 20 april 2 exemplaren in oostelijke richting (Van Dam, med. L. de Jong).

Nestenbouwers aan het werk. Het oude nest wordt op een nieuwe paal bevestigd. Op het land van de heer H. Last te Grafhorst, midden maart 1976.

- Leerdam : twee exemplaren op 22 maart. Op 21 maart een 'Liesveldooievaar' (De Strandloper 9 (2) : 10-11).
- Noordwijk : een vliegend ex. is op 23 mei waargenomen (H. Lohman).
- Poortugaal : op 1 januari een ex. landend bij een vijver. Tegelijk is een tweede, nog vliegend ex. gezien (K. G. Vrouwdeuns).
- Warmond : op 7 mei vloog een Ooievaar rond die door twee stootvogels werd verjaagd (J. van Dijk).
- Wassenaar : negen Ooievaars vlogen op 28 mei boven het dierenpark Wassenaar (G. van Duuren).

Noord-Brabant

- Heeze : één ex. op 20 maart bij Strabrecht (T. Bussers, J. van Verest).
- Oss : een foeragerende Ooievaar liep op 1 juni op een pasgemaaid hooiland (Den Boschrietsangher 5 (42) : 121).
- Rosmalen : in de polder Rosmalen waren op 21 mei 3 ex. aanwezig (D. Janssen, A. Renders).

Zeeland

- Cadzand : op 10 mei vloog een ex. van west naar zuid (A Vink).
in mei zijn hier regelmatig twee Ooievaars waargenomen die zelfs twee nesten op elektriciteitspalen bouwden. Er is niet gebroed. Vermoedelijk zijn dit jonge, uit het Zwin afkomstige Ooievaars (C. Riemsdag).

Waarnemingen van geringde Ooievaars

Behalve de uit het Liesveld afkomstige exemplaren zijn ook andere geringde Ooievaars gezien, die niet van dit 'dorp' afkomstig zijn. Tussen de drie dieren die zich op 15 april bij Oldekerk bevonden, was één geringde vogel. Het foeragerende exemplaar bij Oss had een ring om het rechter loopbeen.

De Ooievaars van het Liesveld worden geringd boven het hielgewricht met aluminium ringen waarvan de lippen zijn omgebogen. Eén van de Ooievaars die regelmatig rondzwerft, heeft de ring aan de linkerpoot en een blauwe ring aan de rechterpoot.

Hoogspanningsleidingen

Begin 1977 kwam een melding binnen over een Ooievaar die op 4 april 1976 onder een hoogspanningsleiding door het Balgoyse Meer is gevonden (I. Janssen, R. Vermeulen).

Bestrijdingsmiddelen

Een, in 1975 niet uitgekomen, Ooievaarsei is onderzocht op de aanwezigheid van residuen van biociden. Dit jaar kwamen de resultaten van de analyse binnen. De hoeveelheden zijn uitgedrukt in milligram per kilogram lichaamsgewicht (mg/kg). De volgende residuen zijn aangetroffen:

DDE	3,5 mg/kg	Hepo	0,47 mg/kg
HCB	1,1 mg/kg	Dieldrin	0,18 mg/kg
PCB	50 mg/kg	TDE	0,11 mg/kg
QCB	0,16 mg/kg	DDT	0,10 mg/kg
Beta HCH	0,83 mg/kg		

De hoeveelheden PCB's (polychloorbyfenylen) zijn opmerkelijk, maar liggen in de zelfde orde van grootte als de hoeveelheden die in de zeventiger jaren nog regelmatig zijn aangetroffen bij Futen, Lepelaars en Aalscholwers. Vergeleken met een ooievaarsei, dat in 1969 in Oud-Alblas is verzameld, is er een stijging waar te nemen. Dit ei bevatte 31 mg/kg PCB's.

T.o.v. de andere toen gevonden stoffen zijn er geen grote afwijkingen. Het verzamelde materiaal is te gering om er enige conclusie aan te verbinden.

● D. A. Jonkers, Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Kasteel Broekhuizen, Leersum.

Rectificatie

In het vorige verslag (Vogeljaar 24 (6) : 300) is bij de in Rassmansdorf geringde Ooievaar abusievelijk West-Duitsland vermeld. Dit moet Oost-Duitsland zijn.